

Eiropas
Komisija

Rīkkopa
skolotājiem

Kā atpazīt un apkarot
dezinformāciju

Šis dokuments neatspoguļo Eiropas Komisijas oficiālo nostāju.

Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2024

© Eiropas Savienība, 2024

Komisijas dokumentu atkalizmantošanas noteikumi ir izklāstīti Komisijas 2011. gada 12. decembra Lēmumā 2011/833/ES par Komisijas dokumentu atkalizmantošanu (OV L 330, 14.12.2011., 39. lpp., ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2011/833/oj>).

Ja vien nav norādīts citādi, šo dokumentu atkalizmantojot atļauts ar *Creative Commons Attribution 4.0 International* (CC BY 4.0) licenci (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). Tas nozīmē, ka ir atļauta atkalizmantošana ar pienācīgu atsaušanos uz dokumentu un norādēm uz grozījumiem.

Tādu elementu izmantošanai vai reproducēšanai, kuri nepieder Eiropas Savienībai, var būt jāsaņem atļauja tieši no attiecīgajiem tiesību turētājiem.

Ilustrāciju dizains: *upklyak* – Freepik.com

PDF ISBN 978-92-68-13960-8 doi:10.2775/101550 NA-03-24-059-LV-N

SATURS

1. Ievads.....	4
2. Piezīmes par prezentāciju.....	8
3. Gadījumu izpēte.....	14
Gadījuma izpēte #1 “Q” augošā ietekme.....	15
Gadījuma izpēte #2 Piesardzību! veselībai veltītu ziņu virsraksti var maldināt.....	16
Gadījuma izpēte #3 Vai putni ir īsti?.....	17
Gadījuma izpēte #4 Vēlēšanu apspriešana sociālajos medijos.....	18

1. leivads

IEVADS

Šīs rīkkopas mērķis ir sniegt vidusskolu skolotājiem resursus, ar kuru palīdzību sākt sarunas ar skolēniem par svarīgiem jautājumiem, kas rodas sakarā ar nepatiesas informācijas, konkrētāk, dezinformācijas izplatīšanos. Pēdējos gados tā kļuvusi par aizvien lielāku problēmu. Šie jautājumi skar veselību, demokrātiju, vidi un kultūras un tiesību normas, kas ir mūsu sabiedrības pamatā.

Uz daudziem no šiem jautājumiem nav vienkāršu atbilžu, un šo materiālu mērķis nav vienkārši mācīt skolēniem, kas ir patiesi un kas ne, bet gan likt viņiem sākt domāt par to, kā informācija tiek pasniegta un kāda varētu būt to cilvēku motivācija,

kuri izplata nepatiesu vai maldinošu informāciju. Viņi uzzinās to, kādas stratēģijas bieži izmanto dezinformācijas izplatītāji savas auditorijas manipulēšanai, to, kā mediju patērētāji var nepieļaut, ka viņus maldina, un to, kā runāt ar dezinformācijas upuriem.

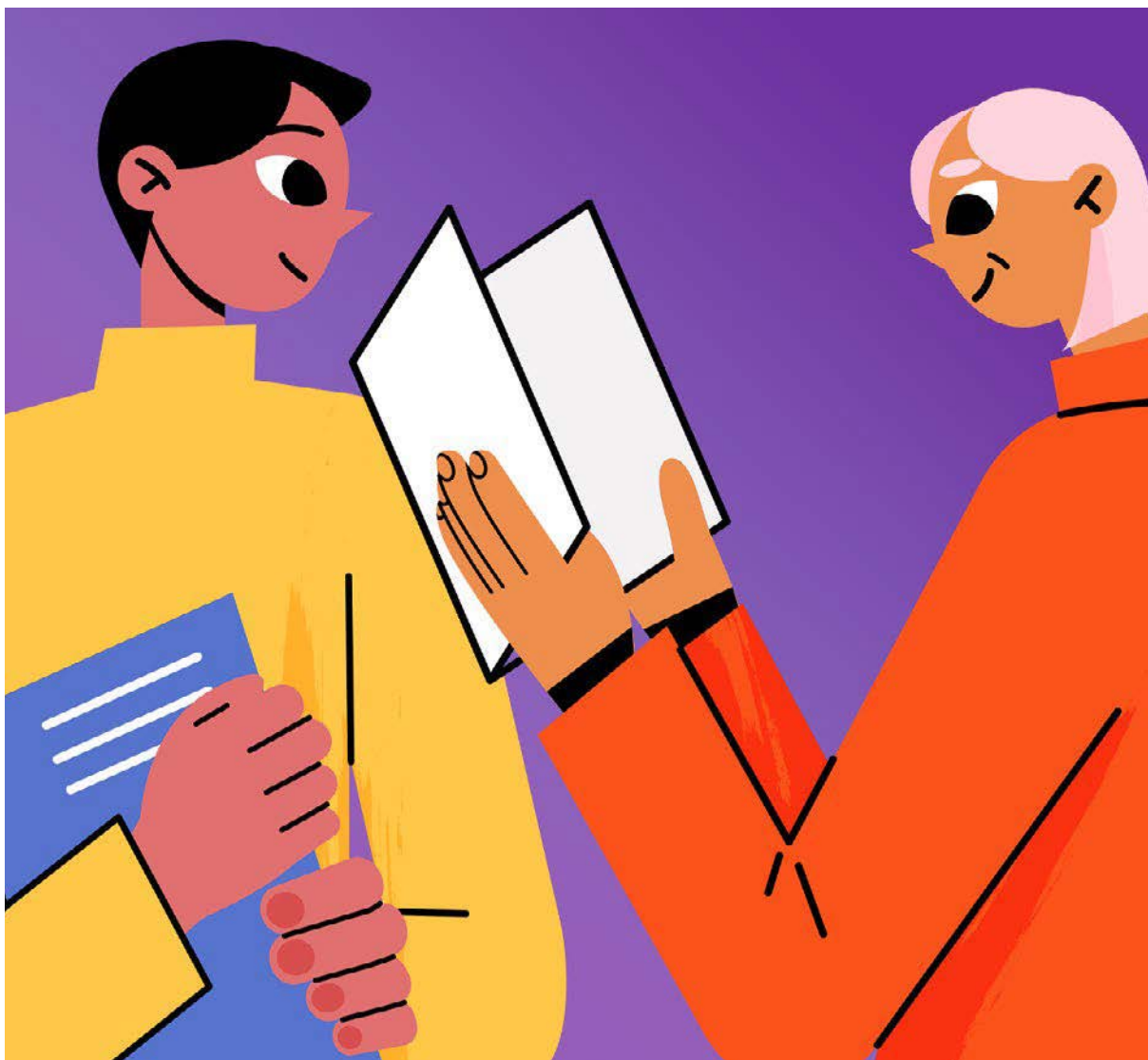
Sarunā par dezinformāciju svarīga daļa ir pedagogi. Vairāk resursu par to, kā plānot stundas par dezinformāciju un, vispārīgāk, par digitālo pratību, meklējiet Eiropas Komisijas publicētajās [Skolotājiem un pedagogiem paredzētajās pamatnostādnēs par dezinformācijas apkarošanu un digitālās pratības veicināšanu ar izglītības un mācību palīdzību](#).

PIEKĻŪSTIET RĪKKOPAS PREZENTĀCIJAI, KLIKŠĶINOT ŠEIT

PIEEJAMĀIS RĪKKOPAS SATURS

- **Ievadprezentācija** (PPT formātā)
 - Iegultie *YouTube* videoklipi ir angļu/krievu valodā, bet ir pieejami tulkoti atšifrējumi.
 - Paskaidrojumi un apraksti zem katra slaida ir sniegti iedaļā "Piezīmes".
- **4 gadījumu izpēte darba grupās** ar diskusiju jautājumiem (šā dokumenta 15.–18. lpp.)

KAM TAS DOMĀTS?

Šī rīkkopa ir izstrādāta tam, lai jauniešus iepazīstinātu ar tādu parādību kā dezinformācija, veidojot izpratni par tās radītājiem, skaidrojot, kā skolēni par dezinformāciju var uzzināt vairāk un pret to aizsargāties, un tuvāk iepazīstinot ar konkrētiem piemēriem. Rīkkopa ir atvērta un ir brīvi pieejama visām izglītības iestādēm. To gan var pielāgot citām vecumgrupām, tomēr galvenā mērķgrupa ir 15–18 gadus veci pusaudži.

KĀ TO IZMANTOT?

Metodisko līdzekļu rīkkopa ir izstrādāta vienai vai divām vidusmēra vidusskolas klases stundām.

PowerPoint prezentācijā ir saites uz vairākiem platformas *YouTube* videoklipiem. Vienā nodarbībā galveno domu izskaidrošanai būtu jāpietiek ar vienu vai diviem šiem videoklipiem. Ja jums ir laiks vai ja vēlaties materiālu sadalīt pa vairākām stundām, varat izmantot arī pārējos videoklipus. Skolotājs pēc saviem ieskatiem var lemt, kuri videoklipi konkrētai stundai būtu vislabāk piemēroti un raisītu visinteresantākās diskusijas.

KAS IR DEZINFORMĀCIJA?

Skolotājiem un pedagogiem paredzētajās pamatnostādnēs dezinformācija ir definēta kā “pārbaudāmi nepatiesa vai maldinoša informācija, kas ir sagatavota, publiskota un izplatīta, lai gūtu ekonomisku labumu vai lai sabiedrību tīši maldinātu”. Maldinoša informācija ir “pārbaudāmi nepatiesa informācija, kas tiek izplatīta bez nodoma maldināt”.

Šīs rīkkopas galvenais uzdevums ir palīdzēt skolēniem atpazīt manipulatīvus paņēmienus un pilnveidot prasmes novērtēt informāciju patstāvīgi. Vairāk informācijas par definīcijām atradīsiet augstāk norādītajā saitē uz pamatnostādņēm un [iedaļā “EUvsDisinfo mācības”](#).

IETEICAMAS IR ARĪ ŠĀDAS DARBĪBAS:

 DARBĪBA

 MINIMĀLAIS LAIKS

 IETEICAMĀIS MATERIĀLS

Prezentācija par izpratni par dezinformāciju (1.–21. slaidi)

35 minūtes

PowerPoint prezentācija, video atšifrējums, interaktīva diskusija

Darbs grupās (grupā ne vairāk par 5–6 dalībniekiem) (23. slaidis)

15–25 minūtes

Gadījumu izpēte (un PowerPoint prezentācija kā palīgmateriāls)

Grupas prezentācija un diskusija

25 minūtes katrai grupai

Gadījumu izpēte

2. Piezīmes par prezentāciju

PIEZĪMES PAR PREZENTĀCIJU

Ja jums ir vairāk laika, iedaļu “Kā darbojas dezinformācija?” varat aplūkot plašāk (piem., ilgāk pētot ārējos avotus un apspriežot ar skolēniem dažādos piemērus) vai atvēlēt vairāk laika darbam grupās. Vairāk pasākumu varat izstrādāt, arī izmantojot Komisijas [Skolotājiem un pedagogiem paredzētās pamatnostādnes par dezinformācijas apkarošanu un digitālās prasmes veicināšanu ar izglītības un mācību starpniecību](#).

Ir svarīgi uzsvērt, ka vārda brīvība ir viena no Eiropas sabiedrības pamatvērtībām. Šīs stundas mērķis nav vis skolēniem mācīt, ko viņiem ir “atļauts” teikt, bet gan vairot izpratni par to, kā vispār domāt kritiski un, konkrētāk, kā nepieļaut, ka ar viņiem manipulē cilvēki vai organizācijas, kas izplata nepatiesu informāciju,

lai grautu uzticēšanos demokrātijai, zinātnei un institūcijām, kurās mēs visi esam ieinteresēti. Dezinformācijas nepieļaušanā būtiska nozīme ir arī spēcīgiem, neatkarīgiem medijiem un veselīgai demokrātijai, kurā tiek sadzirdēti daudzi un dažādi viedokļi, tālab svarīgi ir vārda brīvību nevis iegrožot, bet palielināt, mācot skolēniem saprast, kad ar viņiem tiek manipulēts.

Neiesakām lietot terminu “viltus ziņas”, jo dažkārt to izmanto, lai kritizētu neatkarīgus plašsaziņas līdzekļus.

Ielāgojiet! Dezinformācija ir jutīgs temats, un, ja jūsu skolēniem vairāk piemēroti ir 12. lpp. sniegtie alternatīvie piemēri, varat drīzāk izmantot tos. Tāpat varat arī atrast citus gadījumu pētījumus, kuri attiecīgajiem skolēniem ir labāk piemēroti, vai uzdot skolēniem grupas darbu atrast citus šādus gadījumus patstāvīgi.

IEVADS (1.–2. slaidi)

→ Šis darbības mērķis ir tikai panākt, ka skolēni aizdomātos par dezinformāciju.

KAS IR DEZINFORMĀCIJA? (3.–8. slaidi)→ **Kāpēc lai kāds izplatītu nepatiesu informāciju?**

Šī ir laba iespēja aktīvai diskusijai.

Nepatiesa informācija netiek vienmēr izplatīta, tikai lai dezinformētu.

→ Par īstām ziņām viegli var noturēt **humoru**, it īpaši, ja tas ir no jums nepazīstamas platformas vai kultūras.

→ Uz **maldinošu informāciju** ir viegli iekrist arī tad, ja cilvēks saskarē ar jaunu tehnoloģiju (piem., 5G/6G) jūt nepārlicinātību vai bailes, vai iespējamu apdraudējumu dzīvībai vai veselībai (piem., Covid-19). Tāpēc, piemēram, pirms tirgū

tiek laista jauna tehnoloģija vai zāles, dažādos pētījumos tiek novērtēta to ietekme. Tomēr šādi pētījumi prasa laiku, un tikmēr var izplatīties stāsti, par kuriem cilvēki domā, ka tie ir patiesi, neapzinādamies, ka šie stāsti nevilšus maldina un dažiem varbūt pat kaitē (sk. 7. slaidu).

→ Dažkārt nepatiesi stāsti var tikt izplatīti arī tīši, lai cilvēkus maldinātu, un šādā gadījumā runājam par **dezinformāciju**. Dezinformatori var izmantot daudzus dažādus paņēmienus, piemēram, emocionālu manipulāciju, kurā rodas stipras emocijas un uzmanība tiek novērsta no patiesības, piemēram, tiek algots aktieris, kurš pozē kā situācijas upuris (sk. 8. slaidu).

Mērķis ir panākt, lai skolēni saprastu, cik viegli ir kļūdīties – **neviens nav neuzvarams, un, domājot, ka esi “pārāk gudrs, lai tevi apmuļķotu”, faktiski būsi vēl mazāk aizsargāts.**

KĀ DARBOJAS DEZINFORMĀCIJA? (9.–14. slaidi)

- Pret dezinformāciju un cita veida manipulāciju daudz noturīgāka ir atvērta un iecietīga sabiedrība; dezinformācija tiek izmantota, lai cilvēkus šķeltu un lai pārāk uzsvērtu iekšējas atšķirības un esošus konfliktus vai strīdus.
- Dezinformatoru mērķis ir pārplūdināt informatīvo telpu, lai mēs būtu tik apjukusi vai pārpludināti, ka vairs nezinām, kam uzticēties, un viņi liek lietā vairākus paņēmienus.
- Dezinformācija sociālajos medijos spēj izplatīties ļoti viegli – ar klikšķesmu, botiem, viltus stāstiem un tamlīdzīgi.
- Dziļviltojumi – pārlicinošus viltus video vai attēlus var radīt ar mākslīgā intelekta (MI) palīdzību. (video) [Vairāk informācijas par dziļviltojumiem šeit.](#)
- Dezinformācijai izmanto arī tradicionālus medijus, kā liecina kanāla “Russia Today” piemērs. Tā ir Krievijas valsts mediju platforma, un tā raidīšana Eiropas Savienībā ir apturēta.
- Īsā video redzams, kā attēlus var izmantot ārpus konteksta, lai radītu nepatiesu vēstījumu. (video)

KĀ REAĢĒT UZ DEZINFORMĀCIJU? (15.–20. slaidi)

- Reaģējiet uz dezinformāciju **nesteidzīgi** – nepadodieties impulsam reaģēt tūlīt, tā vietā nesteidzīgi pārbaudiet faktus un apsveriet iespējamus izskaidrojumus.
- **Kā pārbaudīt faktus** – daži jautājumi, ko var sev uzdot, saskaroties ar ko līdzīgu dezinformācijai, un daži resursi, kas var palīdzēt pārlicināties, vai profesionāli faktu pārbaudītāji jau ir pierādījuši, ka kāds stāsts nav paties.

→ Kā par dezinformāciju runāt ar pazīstamiem**KO DARA EIROPAS SAVIENĪBA? (21. slaidi)**

- [Vairāk par ES rīcību pret dezinformāciju tiešsaistē](#) uzziniet šeit.
- Eiropas Komisiju var atrast platformās [Instagram](#), [Facebook](#) un [X \(Twitter\)](#).
- Eiropas Parlamentu var atrast platformās [Instagram](#), [Facebook](#) un [X \(Twitter\)](#).
- Jaunākos dezinformācijas gadījumus un patiesos stāstus var atrast vietnē [EUvsDisinfo.eu](#) (vai platformās [YouTube](#), [Facebook](#) or [X \(Twitter\)](#)).

DARBS GRUPĀS, SARUNA PAR DAŽIEM TIPISKIEM NEPATIESAS INFORMĀCIJAS PIEMĒRIEM (23. slaidis)

Sadaliet audzēkņus grupās pa 5–6 (ne vairāk). Piešķiriet katrai grupai gadījumu, ko izpētīt. Dodiet skolēniem apmēram 15 minūtes izlasīt gadījuma aprakstu un izskatīt jautājumus, pēc tam vēl 20–25 minūtes grupu prezentācijām un visas klases diskusijai.

- Jauna bīstama savvērestības teorija, no kuras radusies kultam līdzīga kustība, nu strauji izplatās arī Eiropā
- Neētiska un maldinoša reklāma par “neticami iedarbīgām” zālēm X
- Vai putni ir īsti? Parodija par savvērestības teoriju
- Sociālo mediju ieraksti par vēlēšanām

Ņemiet vērā, ka visi gadījumu pētījumi nav dezinformācijas piemēri, bet visi attiecas uz to, lai attīstītu skolēnu prasmes orientēties neuzticamā informācijā.

Ielāgojiet! Šie piemēri ir sniegti kā izmantošanai gatavs materiāls. Jūs varat atrast citu tādu gadījumu pētījumus, kas jūsu skolēniem ir labāk piemēroti, vai varat viņiem dot grupas uzdevumu atrast šādus gadījumus patstāvīgi. Tādi ir savvērestības teorijas (piem., ka COVID-19 izplatīja valdības, citplanētieši 51. zonā u. tml.), nepatiesa informācija par veselību, nepatiesi fakti par minoritāšu grupām... Var būt lietderīgi skolēniem dot iespēju šeit sniegtās gadījumu izpētes ātri papētīt tiešsaistē, lai viņi paši redzētu, kāda informācija ir pieejama. Iedvesmai aplūkojiet 19. un 20. slaida sarakstu ar avotiem.

PIEMĒRU ALTERNATĪVAS

- [Dziļviltojums šķiet rādām Ukrainas prezidentu Volodimiru Zelenski padodamies Krievijai.](#)
- [Satīra par Vatikāna paziņojumu, ka Jēzus neatgriezīsies, ASV tīmekļvietnē tikusi ziņota kā fakts.](#)
- [Vācijas policiju apsūdz par Grētas Tunbergas aresta inscenēšanu: 1. saite.](#)
- [Vācijas policiju apsūdz par Grētas Tunbergas aresta inscenēšanu: 2. saite.](#)
- [Viltus ekrānuņēmums: Īrijas laikraksta reportāža par “asimptomātisku globālo sasīlšanu”.](#)
- [Apgalvojumi, ka attēli ar gaismām debesīs virs Havaju salām pierāda, ka mežu ugunsgrēki sākotnēji aizdedzināti ar lāzeru.](#)

SAZVĒRESTĪBAS TEORIJAS

- [Zeme ir plakana.](#)
- [Sazvērestības teorijas par princeses Diānas nāvi.](#)
- [Elviss joprojām ir dzīvs.](#)

3. Gadījumu izpēte

GADĪJUMA IZPĒTE #1 “Q” AUGOŠĀ IETEKME

Kas ir kopīgs bijušajam ASV prezidentam Barakam Obamam, bijušajai ASV valsts sekretārei un prezidenta amata kandidātei Hilarijai Klintonai, Francijas prezidentam Emanuelam Makronam, dziedātājai Lēdijai Gagai, Vašingtonas (Kolumbijas apgabals) picērijai *Comet Ping Pong*, uzņēmuma *Microsoft* dibinātājam Bilam Geitsam un aktierim Tomam Henksam? *QAnon* sazvērestības teorijas piekritēji apgalvo, ka visas minētās personas piedalās sātānistu kopienā, kura nodarbojas ar bērnu tirdzniecību un kurā ir slavenības un politiskās un uzņēmējdarbības elites pārstāvji. Bruņoto spēku ģenerāļi esot nolīguši bijušo ASV prezidentu Donaldu Trampu, lai viņš šo tīklu atmaskotu un sagrautu tīkla kontroli pār valdību un plašsaziņas līdzekļiem (dēvētiem arī par “slepeno valsti” (*deep state*)). Šo teoriju internetā izplata anonīma persona, kas izmanto segvārdu “Q” un apgalvo, ka ir augsta ranga ASV valdības amatpersona, kurai ir augstākā līmeņa drošības pielaide, kas dod piekļuvi klasificētai informācijai.

QAnon parādījās 2017. gadā tādos marginālos komentāru paneļos kā *4chan* un *8chan*, kopš tā laika gūdama ievērību dažādās sociālo mediju platformās. Būtiska *QAnon* iezīme, kas šai teorijai deva iespēju strauji izplatīties, ir līdzdalīgums: persona “Q” forumos regulāri publicē norādes (ko dēvē arī par “Q ziņām” (*Q drops*)), kas visus sekotājus aicina uz patstāvīgiem pētījumiem, lai atrisinātu mīklu un noskaidrotu patiesību, kas slēpjas aiz dažādajām teorijām. Kopš 2019. gada beigām *QAnon* idejas ir tikušas līdz Eiropas tīmekļvietnēm un sociālo mediju lapām, pārtapdamas vietējās kustībās, kuras pielāgojušās vietējiem naratīviem un kontekstam, galvenokārt Vācijā, Francijā, Itālijā un Apvienotajā Karalistē. [Dažos gadījumos](#) *QAnon* naratīvus ir pārņēmušas tādas jau esošas grupas kā Vācijas galēji labējo kustība. Varenajai “slepenajai valstij”,

kas ir *Q* vēstījumu pamatā, neesot robežu: vietējie *QAnon* sekotāji kā “slepenās valsts” marionetes ir aprakstījušas arī Eiropas politiķus un eliti, piemēram, Emanuelu Makronu, un ir izskanējuši apvainojumi, ka Vācijas valdība uzturot slepenu pedofilijas tīklu.

Nav pārsteigums, ka Covid-19 pandēmija stāvokli vēl vairāk pasliktināja. Cilvēkiem bija jāpaliek mājās, viņi pavadīja daudz vairāk laika internetā, bieži vien būdami neapmierināti ar valdības noteiktajiem ierobežojumiem un slimības uzliesmojuma novēršanas pasākumiem (maskām, sociālo distancēšanos, pārvietošanās un ceļošanas ierobežojumiem). Tādā kontekstā *QAnon* naratīvos bija gan teorijas par to, ka koronavīruss ir “slepenās valsts” palaists bioloģisks ierocis, gan ka pandēmiju ir izplānojis Bils Geitss, lai panāktu masveida vakcināciju un kontrolētu pasaules iedzīvotājus (to skaitu).

Varat arī [noskatīties šo videomateriālu par *QAnon*](#).

? JAUTĀJUMI DISKUSIJAI

1. Vai *QAnon* naratīvos, kas izplatās ASV un Eiropā, varat atrast kādu kopīgu tēmu?
2. Kāpēc *QAnon* kustība ir sekotājiem tik “pievilcīga”? Kas to atšķir no citām sazvērestības teorijām?
3. Vai zināt citus vēstures brīžus vai izšķirošus notikumus, kuri izraisījuši līdzīgus sazvērestības teoriju un dezinformācijas viļņus visos kontinentos? Kas tiem visiem ir kopīgs?
4. Balstoties uz iepriekšējo sarunu par dezinformatoru mērķiem, kā, jūsuprāt, ārvalstu varas varētu ar *QAnon* naratīviem vērsties pret Eiropu un likt tai izskatīties vājākai?

GADĪJUMA IZPĒTE #2 PIESARDZĪBU! VESELĪBAI VELTĪTU ZIŅU VIRSRAKSTI VAR MALDINĀT

Robert H. Shmerling, MD, Harvard Health Publishing *vecākais fakultātes redaktors*; Harvard Health Publishing *redakcionālās konsultatīvās padomes loceklis*. 2021. gada novembris

Vai jums ir bijis tā, ka acs aizķeras pie virsraksta, bet pats raksts liek vilties? Vēl ļaunāk, varbūt jutāt, ka dramatiskais virsraksts bija pavisam maldinošs? Jā, man arī tā gadījies.

Labi izstrādātam virsrakstam var būt liela ietekme. Bieži vien pārļaižam aci virsrakstiem, tikai tad izlemjot, vai lasīt tālāk.

Tāpat kā maldināt vai mulsināt var [mediju ziņojumi par zāļu pētniecību](#), mānīt var arī veselībai veltītu publikāciju virsraksti. Sargieties no šīm bedrēm!

Pārspīlēti pētījumu konstatējumi

- **Vai pētījums bija ar cilvēkiem?** Ja pētījumā konstatēts, ka kādas zāles ir drošas un iedarbīgas pret nopietnu slimību, tās ir svarīgas ziņas. Bet ja izpētītas ir tikai peles? Ja virsrakstā šī svarīgā informācija nav sniegta, pētījuma nozīme tiek pārspīlēta.
- **Pārāk dramatisēts.** Medicīniskajai pētniecībai veltītu rakstu virsrakstos gluži parasti virsraksti ir “revolucionārs” vai “radikāls”. Tomēr patiesi revolucionāri sasniegumi ir diezgan reti. Tāda ir zinātnes daba: zināšanām ir raksturīgi uzkrāties lēnām, katram konstatējumam mazliet papildinot agrāk bijušo.
- **Iet par tālu.** Pētījumu rezultātu apkopojumu virsraksti bieži vien liecina par aklu ticību. Piemēram, ja pētnieki asinīs konstatējuši jauna veida šūnas, kuru skaits slimības progresēšanas gadījumā aug, viņi var spekulēt, ka šo šūnu skaitu

samazinoša ārstēšana varētu kontrolēt slimību. “Pētnieki atklāj jaunu ārstēšanas pieeju!” taurē virsraksts. Tiešām, kādudien tā varētu būt, taču, ja pētījumā ārstēšanai pat nepievērsās, tāds apgalvojums ir pārspīlēts.

→ Vissvarīgākā rezultāta nepamanīšana.

Pētījumi nevis skaidro, kā kāds terapeitiskais līdzeklis ietekmē sirds slimību, bet tikai vērtē, kā tas ietekmē kādu šīs slimības riska faktoru. Labs piemērs ir holesterīns. Ja kādas zāles pazemina holesterīna līmeni, tas ir lieliski, taču daudz labāk, ja tās mazina sirds un asinsvadu slimību un nāves gadījumu skaitu. Virsraksti reti tver svarīgo atšķirību starp “aizvietotāvērtību” (piemēram, riska faktoru) un vissvarīgāko iznākumu (piemēram, nāves gadījumu rādītāju).

Avots: Harvard Health Publishing Blog, 2021. gada 21. novembris. Garums rediģēts.

?! JAUTĀJUMI DISKUSIJAI

1. Kādā veidā pārspīlēti vai neprecīzi virsraksti var nelabvēlīgi ietekmēt zinātnisko pētniecību (jo īpaši medicīnisko pētniecību)?
2. Vai varat iedomāties (vai atrast) piemērus rakstiem, kuros zinātnisko pētījumu rezultāti ir pārspīlēti?
3. Kā jums šķiet – vai tad, ja ziņas par medicīniskiem pētījumiem tiktu atspoguļotas precīzi, cilvēki tās joprojām lasītu vai skatītos?
4. Kā cilvēki var būt droši, ka pārāk dramatiski ziņojumi par pētniecību viņus nemaldina?

GADĪJUMA IZPĒTE #3 VAI PUTNI IR ĪSTI?

Vai esat nesen redzējis putnu? Vai ar šo putnu nekas nebija dīvaini? 2017. gadā protestos sāka parādīties lozungi “Birds Aren’t Real” (“Putni nav īsti”), un sociālajos medijos sāka izplatīties teorija, ka tas, kas mums šķiet putni, patiesībā ir droni. Šīs teorijas atbalstītāji apgalvo, ka federālā valdība visus putnus Amerikas Savienotajās Valstīs no 1959. līdz 1971. gadam ir iznīcinājusi, tos aizstājot ar līdzīgiem droniem, kurus tā izmanto iedzīvotāju izspiegošanai. Viņi apgalvo, ka tā ir noticis arī citās valstīs, lai gan nevienu konkrētu ES valsti nenorāda.

Tāpat kā citās sazvērestības teorijās, piekritēju apgalvojumos ir dažas nekonsekvences, taču daži no tiem ir šādi:

- Putnu ekskrementi uz automobiļiem krīt pārāk bieži, lai tā būtu nejaušība: faktiski tie ir šķidra izsekošanas ierīce.

- Cilvēki faktiski ēd 100 % “sintētiskas” olas un gaļu, ko ASV administrācija ražo tādu, lai cilvēkiem nerastos aizdomas.
- Prezidentu Džonu F. Kenediju ASV administrācija nogalināja tāpēc, ka viņš nevēlējās ļaut iznīcināt putnus.

Kustības autors Pīters Makindovs (*Peter McIndoe*) vairākus gadus gan apgalvoja, ka tiešām tic tam, ko saka, tomēr pēdējos gados ir atzinies, ka tā ir satīra par sazvērestības teoriju, kuru radījis rūgtums par sazvērestības teoriju izplatīšanos Trampa prezidentūras laikā.

[Par teoriju, ka putni nav īsti, vairāk var lasīt šeit.](#) Tā nav vienīgā “viltotā” sazvērestības teorija – varat [papētīt arī Bīlefeldes sazvērestību.](#)

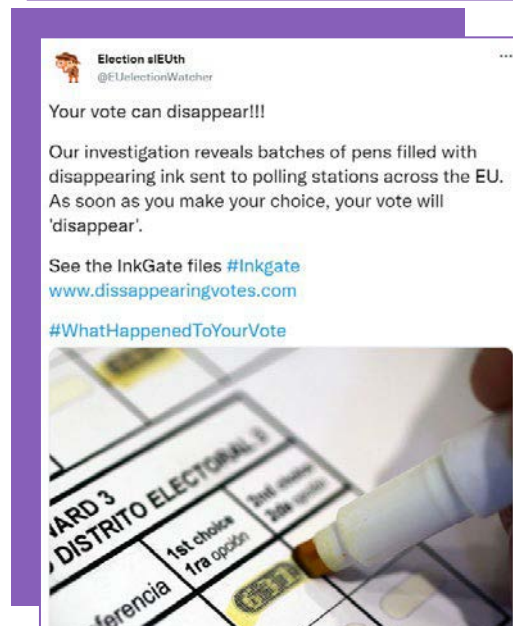
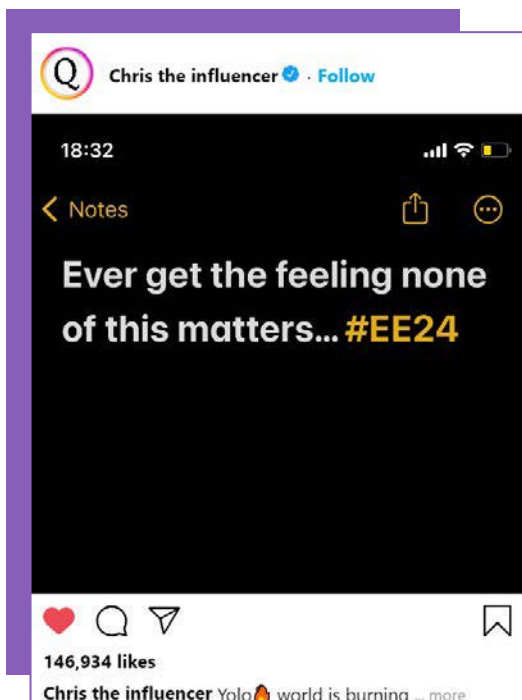

?! JAUTĀJUMI DISKUSIJAI

1. Vai kāds, jūsuprāt, šai teorijai tic?
2. Kas šai teorijai ir kopīgs ar “īstām” sazvērestības teorijām, par ko esat dzirdējis?
3. Kā jums šķiet, kāpēc cilvēki sāk ticēt sazvērestības teorijām?
4. Vai satīras par sazvērestības teorijām ir labs veids, kā cīnīties pret īstām sazvērestības teorijām?

GADĪJUMA IZPĒTE #4 VĒLĒŠANU APSPIEŠANA SOCIĀLAJOS MEDIJOS

Ieskatieties zemāk redzamajos sociālo mediju ierakstos. Tie nav īsti, taču tos iedvesmojuši tāda veida ieraksti, kas sociālajos medijos bieži vien parādās pirms vēlēšanām. Svarīgi atcerēties, ka nelieli pārkāpumi un cilvēciskas kļūdas var gadīties katrās vēlēšanās un ka visās ES valstīs ir ieviesta kārtība šādu lietu pārbaudei. Tomēr uz vēlēšanām bieži vien ir tēmēta koordinēta dezinformācija – pie tādas pieder stāsti par vēlēšanās notikušu krāpšanu, vēlēšanu pārkāpumiem u. tml.

Attēli, kas ģenerēti ar [Tweetgen.com](https://www.tweetgen.com) un [Zeob.com](https://www.zeob.com)

?! JAUTĀJUMI DISKUSIJAI

1. Vai piekristāt kādam no šajos amatos paustajiem argumentiem? Kāpēc (ne)?
2. Kas, jūsuprāt, varētu cilvēkus motivēt šādas lietas publicēt sociālajos medijos?
3. Kā, jūsuprāt, šādi ieraksti varētu ietekmēt vēlēšanas?
4. Kā jūs reaģētu, ja sociālajos medijos ko līdzīgu būtu publicējis jūsu draugs?

Eiropas Savienības
Publikāciju birojs

PDF ISBN 978-92-68-13960-8 doi:10.2775/101550 NA-03-24-059-LV-N